

Beste Marion, geachte dames en heren,

Ik was zeker verrast toen ik het vererend verzoek via de uitgever ontving het eerste exemplaar in ontvangst te nemen. Waarom ik, ik bedoel mijn familie en ik hebben niet in Nederlands-Indië geleefd, noch als Indo noch als Belanda Totok, noch als Indonesiër. Ik ben gewoon een Hollander, ik zeg liever Nederlander, maar in Indië spraken ze over Hollander, vooruit dan maar. Waarom een Hollander gevraagd? Totdat ik mij realiseerde dat Indische mensen hetzij uit ervaring hetzij uit overlevering al heel erg veel over Indië en het Indische weten en dat het vooral de Hollander is die moet worden ‘voorgelicht’. Door studies, documentaires, films, beeldende kunsten en literatuur. En dat is precies wat Marion Bloem gedaan heeft en doet. Via mij wordt opnieuw de Hollander duidelijk gemaakt wat Indië en Indisch is en hoeveel onze Hollandse cultuur en samenleving materieel en immaterieel te danken hebben aan de eeuwen waarin wij in Zuidoost-Azië respectievelijk handel dreven en koloniën stichtten en exploiteerden. Waar rond 1800 Nederlands-Indië ontstond: een wingewest waarin naast de kolonisatoren en inheemsen een steeds grotere groep van Euraziaten, mensen van gemengde afkomst, ontstond, met een eigen cultuur. Wel mestiezencultuur genoemd, lange tijd zwaar ondergewaardeerd, totdat onze Indische broers en zusters massaal naar Holland kwamen, en mensen als Jan Boon, d.w.z. Tjalie Robinson en Vincent Mahieu de Indo opriepen om trots op afkomst en cultuur te zijn en de Hollanders onder ogen brachten hoe betekenisvol Nederlands-Indië was en Indisch-Nederland is. Dat emancipatieproces is nog steeds aan de gang en voor mij en vele anderen speelt de *literatuur* daarin een uitermate belangrijke rol.

Mag ik vertellen hoe ik zelf bij Indië kwam? Hoe daarvoor in mijn jeugd in Drenthe en op de Veluwe de grondslagen gelegd werden. Een deel van mijn familie woonde in Meppel (of all places, ik weet het), mijn grootmoeder aan de Timorstraat en mijn oom en tante aan de Soembastraat. De speeltuin waar ik met neefjes en nichtjes speelde was aan het Floresplein. Ach ja, die Indische buurten (Willem Wilmink die aan de Javastraat in Enschede geboren werd en stierf, en die prachtige liedjes over Indisch Nederland schreef), die Indische buurten, die ervoor zorgden dat de leerstof van de aardrijkskundeles ‘dari Sabang ke Merauke’ zo vanzelfsprekend was.

Op mijn lagere school in Epe zaten tientallen Indische kinderen en we hadden bovendien Indische meesters en juffrouwen. Eén meester was hoofd der school in Tondano geweest en noemde zijn villaatje huize Tondano, en wij konden die plaats op de blinde kaart van de Archipel aanwijzen. Er was in Epe een contractpension (Vredenburg) en er waren villaatjes van particulieren met een Indisch verleden; elders in de gemeente was een Moluks woonoord, steevast Ambonezenkamp genoemd. Met Indische klasgenoten speelde en sportte je, je kwam er thuis en later werd je soms verliefd op ze. Sheila Haccou was mijn

Indische oogappel, maar ze kreeg ‘verkering’ met een stoere, blonde voetballer uit een hogere klas. Zo zijn Indische meisjes soms...

Onze onderwijzer las *De katjangs* van J.B. Schuil voor, daar hoorde ik voor het eerst Indisch-Nederlands, of wat daar voor door moest gaan. Toen de katjangs namelijk naar Holland gingen, werden ze uitgezwaaid met de woorden “Het ha je hoed ja, hoeie reis naar Golland, ja”. In diezelfde tijd lasen we in de klas de leesboekjes van Ligthart en Scheepstra, onder andere *Blond en Bruin*. Dat boekje maakte het vanzelfsprekend dat sommige mensen ‘blond’ zijn en anderen ‘bruin’ en dat dat geen enkele hindernis hoeft te zijn om vriendjes te worden – zoals bij ons op school. Ik hoop nog altijd dat iemand eens een onderzoek zal doen naar die voortreffelijke boekjes van Ligthart en Scheepstra, die de band tussen Nederlandse en Indische en Indonesische kinderen zo vanzelfsprekend gemaakt hebben.

Ook op de Muloschool en de HBS was er een keur van Indische leraren en leerlingen. We lasen de *Max Havelaar*, moesten daaruit de ‘Japanse steenhouwer’, de gedichten van Saïdjah en Adinda, en de ‘Toespraak tot de Hoofden van Lebak’ voordragen. Indië kwam nog dichterbij, toen ik tijdens de studie aan de UvA (destijds nog GU) het handboek en allerlei pocketbloemlezingen van Rob Nieuwenhuys moest bestuderen, en Du Perrons *Land van herkomst* lezen, wat we een prachtig boek vonden op die vreselijke en moeilijke Parijse hoofdstukken na. Augusta de Wit, Madelon Székely-Lulofs, Beb Vuyk, Maria Dermoût, Hella Haasse (toen nog alleen *Oeroeg*). Dat proces werd min of meer voltooid toen ik voor het eerst naar Indonesië ging, pas in de jaren 80, dus toen de eerste werken van de Tweede generatie (van Ralf Boekholt, Marion Bloem, Jill Stolk, Adriaan van Dis, Ernst Jansz) aan het verschijnen waren. Daarin werd me pas ècht duidelijk dat die tussengroep van de Euraziaten, Indo-europeanen, Indische mensen, een eigen rol gespeeld had, dat we ze niet Indonesiërs moesten noemen, en dat ze niet gerepatriëerd waren, maar eerder in ballingschap gebracht en dat ze langzamerhand steeds meer geïntegreerd werden, maar gelukkig niet allemaal geassimileerd waren. ‘Integreren ja, assimileren nee’, was het credo van Tjalie Robinson, en ik vind dat Marion Bloem daar een goed voorbeeld van is.

Mijn proces van ‘verindisching’ werd dus voltooid toen ik met al die *boekenkennis* in Indonesië aankwam. Jakarta leek niet op mijn school-Indië, maar toen ik met de trein via Bandung naar Jogjakarta reed, sawa’s en vulkanen zag, kinderen op de rug van een karbau, baders in de kali, enfin u begrijpt me, toen herkende ik Indië van de school boeken en de schoolplaten en van de literatuur. Ik ontmoette ook Indische mensen die voor het ‘warga negara Indonesia’ gekozen hadden, zoals de dichter Han Resink (die toch nog zo dicht bij Nederland stond dat hij mij meteen allerlei actuele roddels over collega’s en schrijvers in Nederland kon vertellen, die me met de oren deden klapperen). Was het nou 1986 of 1886?

Het oeuvre van Marion Bloem is rijk en veelzijdig en ik ga haar groot onrecht doen door slechts een enkel aspect eruit te lichten, namelijk dat Nederlands-Indië en Indisch-Nederland er zo prachtig uit de verf komen (ook met woorden kun je schilderen, Marion). Ik beschouw haar romans *Geen gewoon Indisch meisje* (1983), *Vaders van betekenis* (1989), *De leugen van de kaketoer* (1993), *Ver van familie* (1999) als een samenhangende reeks waar alle aspecten van het leven in het oude Indië, in Tempo Doeloe, de Japanse tijd, de Bersiap-tijd, de tijd van de Politionele acties, en van de repatriëring naar Nederland of de VS, het aanpassingsproces aldaar, de terugkeer- en roots-reizen, aan de orde komen, niet als historische feiten, maar geïntegreerd via de levens van Indische personages, veelal familie. De *familie* speelt een hoofdrol in haar werk, ze wordt levendig geportretteerd, van sommige personages ga je houden, sommige ontroeren je – en allemaal lijken ze ook familie van Marion – althans in mijn lezersperceptie. Er ontstaat voor mij al lezend een grote Indische familie, ik ervaar dit werk als een Indische-familiekroniek. En meestal hoor ik in de mono- en dialogen van de vrouwelijke hoofdpersonages Marions stem. Natuurlijk, het is fictie, een wereld in woorden, maar tegelijkertijd komt het nogal autobiografisch, tenminste autopsychografisch over. Misschien een fout wetenschappelijk standpunt, ik weet het, maar ik mocht van de uitgever als lezer spreken en niet als wetenschapper. En lezers zijn nieuwsgierig naar (cliché) de mensen in en achter het werk. (Wetenschappers trouwens ook weer, anders zou de literaire biografie niet tot nieuw leven gewekt zijn.)

Over de nu gepresenteerde roman ga ik u nauwelijks iets verklappen, u kunt zelf lezen, maar wil wel kwijt dat ook hier de *familie* weer de hoofdrol heeft, met uiterst sympathieke figuren, zoals bijvoorbeeld Opa, oom Nap en Oom Tom. Opa is niet Marions overleden vader, maar heeft m.i. toch veel trekken en ervaringen met hem gemeen; oom Nap doet me erg aan oom Tjok uit *Vaders van betekenis* denken, en zal ook wel op één of enkele echte ooms van Marion lijken; en Oom Tom, ja, toen ik in 1995 en '96 gastdocent was aan de UI en ook lessen ging geven aan het Erasmus Taalcentrum in Jakarta, moest ik dat doen met een oudere Indonesische docent, een oud-generaal, maar 'met schone handen', pak Nastap. Ik behandelde VOC-teksten die hij vervolgens met de studenten in het Indonesisch vertaalde. Een kundige, aardige en waardige man, en ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat ik in *Vervlochten grenzen* ook over hem gelezen heb. Weer zit de gehele Indische geschiedenis in de roman vervlochten, fictie, maar o zo reëel. Ik vind dit werk dan ook aansluiten bij de genoemde reeks, misschien wel als een afronding – dat hoop ik niet, maar het zou kunnen. Met een nieuw perspectief: de Indo die in onze tijd in Indonesië woont en naar Holland gaat. Het hedendaags Indonesië en Holland zijn volop aanwezig, compleet met dreiging van Indonesisch terrorisme en met het beschamende Hollandse vreemdelingen-detentiecentrum. Natuurlijk, naast het alleen nog in herinneringen en geschriften bestaande Indië. Indië, Nederland en Indonesië, uitermate *vervlochten*!

D&H, Literatuur kan Indië en de Indische erfenis nog steeds dichterbij brengen, dat is één van de functies ervan, maar ik wil de auteur met deze eenzijdigheid geen onrecht doen, leest u vooral ook om puur literair-esthetische redenen deze *Vervlochten grenzen* van Marion Bloem!

Amsterdam, OBA, 13 aug. 2009.

Bert Paasman.